Bu ülkeyle ilgili olarak okumaya başladım. Uluslararası sosyalist harekette kayda değer etkisi bulunmayan bir ülke ama sosyalizmin 20. yüzyıl tarihinde öğrenilmesi gerektiğini düşünüyordum. Nüfusu yaklaşık 3 milyon ve bizden başka hiçbir ülke sosyalist hareketinde de önemli etkisi olmamış.

Doğal olarak sosyalizm öncesi tarihi de ana hatlarıyla öğrenmeniz gerekiyor ve burada konu büyüyor.

Arnavutluk sosyalist hareketi ancak Yugoslavya ile birlikte anlaşılabilir. İktidara gelinceye kadar Tito'nun büyük desteğini almışlar, daha sonra yollar ayrılmış.

Arnavutluk da tıpkı Bulgaristan gibi 500 yıl kadar Osmanlı egemenliği altında kalmış. Başlangıçta büyük bölümü Hıristiyan olan Arnavutların önemli bölümü daha sonra Müslüman olmuş.

Keza Arnavutlarla Sırplar arasındaki çatışmalar da bu ülkenin tarihinin şekillenmesinde önemlidir.

Özellikle ilgimi çeken ise iki Arnavut devletinin yan yana varolmasıdır: Arnavutluk ve Kosova. Tarihler farklı olmakla birlikte en azından çıkarsama yoluyla Kürtlerle ilgili önceden beri belirttiğim sonuca ulaşılabilir: aynı halkın iki devleti yan yana varolabilir. Görülebilir gelecekte hiç sanmıyorum ama Kürtler devlet kurabilirlerse eğer, bu tek değil iki tane olacaktır. Ne oranda anlaşabilirler, ayrı konudur ve o dönemin şartlarına bağlıdır.

Arnavutluk tarihinin önemli özelliklerinden birisi de kişi putlaştırmasıdır. Bu konuda Enver Hoca ile Çavuşesku arasında açık benzerlik vardır.

Bildiğim kadarıyla Türkçede Arnavutluk'ta sosyalizm tarihiyle ilgili kayda değer bir şey yazılmadı. Böyle bir inceleme öncelikle Halkın Kurtuluşu gibi en büyük yandaşından beklenirdi diyeceğim ama ne gezer!

Benzerini diğerleri de yapamadı.

TKP, SSCB'nin çözülmesiyle ilgili önemli bir tespit yapamadı. Tarih incelemesi yapamadılar.

Benzerini Çin Komünist Partisi yandaşları için de söylemek mümkündür.

"Geriye dönüş," saptaması belirleme değildir.

Nasıl ve hangi aşamalardan geçerek; bu mekanizma açıklanmak zorundadır.

1989 sonrasında Bulgaristan'da Dimitrov'un mozalesi kaldırılacaktı. Benzeri Arnavutluk'ta Enver Hoca için de yapılacaktı.

Enver Hoca zamanında, 1985, ölüyor ve kuruluşunda aktif rol oynadığı sistemin çözülerek ortadan kalkmasını görmüyor. Bulgaristan'da Jivkov, Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nde Honecker ise bunu yaşamak zorunda kalacaklardı.

Sonuç olarak Yugoslavya sosyalizmi tarihinin de öğrenilmesi gerekiyor. Bizde Tito yandaşları hiç olmadı denilebilir ama bu ülke 20. yüzyıl sosyalizmi tarihinde önemli rol oynamıştır. 1989 sonrasında SSCB gibi cumhuriyetlere ayrışmıştır, şu farkla ki Yugoslavya sonrası ülkeler arasında savaş yaşanmıştır. Özellikle Sırpların saldırgan politikası bu konuda önemli faktör olmuştur.

Arnavutluk tarihi konusu kısa sürede sonuçlanır sanıyordum ama böyle değilmiş.